

ANDIJON BIOKOMYO ZAVODI TASHKIL ETILISHI VA FAOLIYATI

G‘anijonova Dilafuz

Andijon davlat universiteti Tarix yo‘nalishi 2-kurs magistranti

ANNOTATSIYA

Maqolada Andijon viloyatida joylashgan Biokimyo zavodi tshkil etilishi va faoliyatiga oid ma’lumotlar keltirilgan.

Kalit so‘zlar: kimyo sanoati, kombinat, spirt sanoati, oziq-ovqat sanoati, etil spirti va biokimyo zavodi.

Ключевый слова: химическая промышленность, комбинат, спиртовая промышленность, пищевая промышленность, этиловый спирт и биохимический завод.

Key words: chemical industry, combine, alcohol industry, ethyl alcohol and biochemical plant.

Andijon biokimyo zavodi Andijon viloyatidagi yirik kimyo sanoati korxonalaridan biri hisoblanadi. Bu sanoat korxonasi Andijon shahrida joylashgan. “O‘zkimyosanoat” uyushmasi tarkibiga kiradi. Dondan rektifikatsiyalangan oziq-ovqat, tibbiyot, atir-upa va boshqa ko‘plab sanoat tarmoqlarini spirt bilan ta’minlab kelmoqda. Shu o‘rinda qisqacha spirt sanoati haqida to‘xtalib o‘tamiz.

Spirt sanoati mamlakat sanoat tarmoqlarini ichida muhim soha hisoblanadi. Spirt sanoati oziq-ovqat sanoatining oziq-ovqat xom ashyolari don, kartoshka va melassalardan etil spirti xom ashyo va rektifikatsiyalangan spirt ishlab chiqaradigan tarmog‘i. Oziq-ovqat xom ashyosidan tayyorlanadigan spirt faqat tarkibidan alkogol bo‘lgan ichimliklar ishlab chiqarishda emas, balki xalq xo‘jaligining tibbiyot, radiotexnika, radioelektronika, parfyumeriya va boshqa sohalarida ham ishlatiladi. Texnika ishlarida qo‘llanadigan etil spirtining ko‘p qismi, asosan, oziq-ovqat uchun

ishlatilmaydigan o‘simlik moddalarini gidrolizlash va turli kimyoviy usullarda sintezlash yo‘li bilan olinadi.

Kraxmalli va qandli moddalarini bijig‘latib spirtli ichimliklar olish qadimdan ma‘lum. XI asrda Italiyada uzum vinosini haydash yo‘li bilan vino spirti olingan. XIV asrda spirt ishlab chiqarish G‘arbiy Yevropa va Rossiyada ancha rivojlangan edi. XIX asrning oxiri – XX asr boshlarini Rossiyada yirik spirt zavodlari qurildi.

XX asrning 90 yillariga qadar O‘zbekistonda Spirt sanoati unchalik rivojlanmagan edi.

1940-yilgacha respublikada faqat Samarqanddagi spirt aroq zavodi, “Toshkentvino” kombinatining spirt sexi mavjud edi, xolos. Respublikada xalq xo‘jaligi uchun etil va texnik spirtlar sobiq SSSRning boshqa hududlaridan keltirilgan. 1940-1990 yillarda viloyatlarda qurilgan vino-arok, zavodlarida kam miqdorda etil spirti ishlab chiqarilgan. Boshqa hududlarga nisbatan olib qaralganda. 1995-yilda etil spirti ishlab chiqarish yo‘lga qo‘yishni va ko‘paytirishni maqsad qilib qo‘yildi. Chet eldan spirt sotib olishga barham berish maqsadida dastlab mineral o‘g‘itlar ishlab chiqarishga mo‘ljallangan Qo‘qon mineral o‘g‘itlar zavodi 1989-yildan etil spirti ishlab chiqarishga ixtisoslashtirildi. Korxonada 1995-yildan bug‘doydan oziq-ovqat spirti ishlab chiqara boshladi. Uning yillik quvvati 2464,2 ming dal rektifikat spirt. 1991-yildan Andijon biokimyozavodi qayta ixtisoslashtirilib, 1994-yildan etil spirti ishlab chiqarish yo‘lga qo‘yildi.

Respublikada ishlab chiqarilayotgan oziq-ovqat spirti, asosan (80%), ichki bozorni – “O‘zmevasabzavot uzumsanoatxolding” kompaniyasining vino aroq korxonalarini, “Doridarmon” aksiyadorlik kompaniyasi bo‘linmalarini, “Oziq ovqat sanoati” uyushmasi va boshqa korxonalar ehtiyojlarini ta‘minlaydi. 1999-yildan oziq ovqat spirti Markaziy Osiyo hududidagi boshqa davlatlarga eksport qilinadi.

O‘zbekiston Spirt sanoati korxonalarida 4032,8 ming dal xom ashyo etil spirti, shu jumladan, “O‘zkimyosanoat” davlat aksiyadorlik kompaniyasi korxonalarida 2637,1 ming dal oziq-ovqat spirti ishlab chiqarildi.

Rivojlangan davlatlarda spirt sanoati, asosan, AQSh, Germaniya, Buyuk Britaniya, Italiya, Fransiya, Braziliya kabi davlatlarda taraqqiy etganini ko‘rishimiz mumkin. AQSh da “Shenli distilling”lar etil spirti ishlab chiqaruvchi asosiy firmalar hisoblanadi. Germaniya, Fransiya, Italiya va boshqa mamlakatlarda oziq-ovqat ishlab chiqaruvchi zavodlar, asosan, davlat monopoliyasi tarkibiga kiritilgan.

Shuningdek, andijon biokimyo zavodi 1953-yilda Andijon Hidroliz zavodi sifatida tashkil etilgan va chigit shulxasi, sholi qobig‘idan texnik etil spirti, ozuqa achitqilari, ksilit, nitro lignin va boshqa mahsulotlar ishlab chiqardi. 1990-yillarda boshlaridan atrof muhitga salbiy ta‘sirini hisobga olib zavodning ishlab chiqarish yo‘nalishini o‘zgartirish ishlari boshlandi va 1994-yildan gidroliz sanoati ishlab chiqarish quvvatlari to‘xtatildi. 1991-1994 yillarda etil spirti ishlab chiqarish quvvatlari qurilib, korxonaning birinchi navbati 1994-yilda dekabr oyida ishga tushirildi. Ushbu loyihaning yillik quvvati yiliga 915 ming dal etil spirti hisoblangan edi. 1995-yil sentabrdan korxonaning yillik quvvati 877 ming dalni tashkil qilgan. Korxonaning ikkinchi navbati qurilishi boshlandi va 1999-yilda ishga tushirilib, foydalanishga topshirildi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. *O‘z. Milliy Ensiklopediyasi. Birinchi jild. Toshkent, 2000 y.*
2. *Kadirov V., Stanovleniye ximii v Respublike Uzbekistan, T., 1995.*
3. *Andijon viloyat Davlat arxivi, Fond-1, Ro‘yxat-1, 377 kitob.*